

ชื่อหนังสือ

พรรณไม้จากจังหวัดอุบลราชธานี

Plant Species from Ubon Ratchathani
Province

ISBN 974-609-037-2

บรรณาธิการ

นางพรพิมล สุริยจันทร์ทอง นางสาวนุบผา ใจเที่ยง
และนางสาวกาญจนา รุ่งรัชกานนท์

หน่วยงาน

คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ศิลปะและรูปเล่ม

นายวงศ์ นัยวินิจ

ถ่ายภาพ

นายภาคภูมิ สืบนุการณ

จัดพิมพ์ต้นฉบับ

นางสาวพิมลพรรณ มุธุสิทธิ์ และ นางสุจิตรา อุดรมาตย์

ผู้จัดพิมพ์

ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

จำนวน 62 หน้า

ปีที่พิมพ์

2542

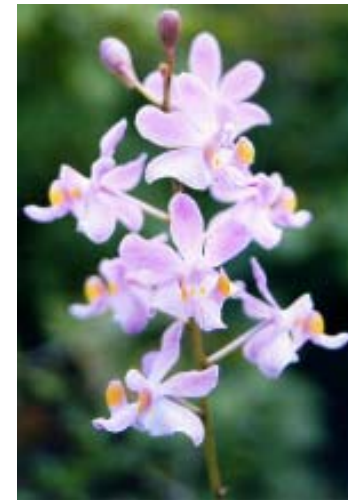

พรรณไม้จากจังหวัดอุบลราชธานี

คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	1
คำขอบคุณ	2
กล้วยไม้ดิน	4
กล้วยไม้กิ่งดิน	13
กล้วยไม้รากกิ่งอากาศ	16
กล้วยไม้รากอากาศ	29
ไม้ยืนต้น	39
ไม้พุ่ม	46
ไม้คลุมดิน	52
ไม้เลื้อย	59
บรรณานุกรม	61

คำนำ

เอกสารฉบับนี้เป็นงานส่วนหนึ่ง ในโครงการอนุรักษ์พรรณไม้หายาก ของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งดำเนินงานโดย ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ใช้เวลาในการดำเนินงานตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2540 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2541 โดยทำการสำรวจชนิดของพรรณไม้ในวงศ์กล้วยไม้เป็นหลัก อีกทั้งรวมถึงพรรณไม้ชนิดอื่น ๆ ที่พบเห็นอยู่ทั่วไปในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติผาแต้ม อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย และตลาดของเม็ก อ.สิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ ยังได้ทำการรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ โดยรายชื่อจาก ตลาดของเม็ก มาปลูกเลี้ยงไว้ที่ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ข้อมูลที่รวบรวมจากการสำรวจบางส่วนได้นำเสนอไว้ใน เอกสารนี้ ในลักษณะของภาพถ่าย ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และ การนำไปใช้ประโยชน์ โดยแบ่งเป็นพืชในวงศ์กล้วยไม้จำนวนทั้งสิ้น 31 ชนิด และพืชในวงศ์อื่น ๆ อีก 18 ชนิด

คณะผู้ดำเนินงานโครงการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารเผยแพร่ฉบับนี้ จะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญ และคุณค่าของต้นไม้และเกิดความรักความหวงแหนพรรณไม้ อันเป็นสมบัติของชาติและ ช่วยกันอนุรักษ์ให้ยู่คู่แผ่นดินไทยตลอดไป

พรพิมล สุริยจันทร์ราชทอง

หัวหน้าโครงการอนุรักษ์พรรณไม้หายาก จังหวัดอุบลราชธานี

คำขอบคุณ

คณะผู้ดำเนินงานโครงการ ขอขอบคุณหัวหน้าและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติผาแต้ม อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย คุณประกอบ บุญมี จากสวนพฤกษศาสตร์ดงฟ้าหวน และคุณพนมรักษ์ เครือวงศ์ จากสำนักงานป่าไม้เขตอุบลราชธานี และขอขอบคุณอาจารย์แก้วอุดมศิริชาคร แห่งคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่ให้ความสะดวกในการทำงาน และสนับสนุนข้อมูลในการจำแนกพรรณไม้เป็นอย่างดี

กล้วยไม้

การจำแนกประเภทของกล้วยไม้ในเอกสารนี้ถือเอาความแตกต่างของระบบราก เป็นแนวทางในการจำแนก ซึ่งแบ่ง กล้วยไม้ ออกเป็น 4 ประเภท คือ กล้วยไม้ดิน (Terrestrial orchids) กล้วยไม้กึ่งดิน (Semi-terrestrial orchids) กล้วยไม้รากกึ่งอากาศ (Semi-epiphytic orchids) และ กล้วยไม้รากอากาศ (epiphytic orchids)

กล้วยไม้ดิน

กล้วยไม้ดิน (Terrestrial orchids) เป็นกล้วยไม้ที่มีระบบรากเกิดจากหัวที่อวบน้ำ (fleshy) อยู่ใต้ผิวดิน ตัวยากจะมีน้ำมาก เช่น กล้วยไม้ในสกุลนางฉั่ว (Habenaria)

ในการสำรวจครั้งนี้พบกล้วยไม้ดินทั้งหมด 8 ชนิด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Brachycorythis helferi* (Rchb.f.) Summerh.
 ชื่อพื้นเมือง ท้าวคูลู มังกรคาบแก้ว
 แหล่งที่พบ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย)
 ช่วงเวลาออกดอก กรกฎาคม - กันยายน

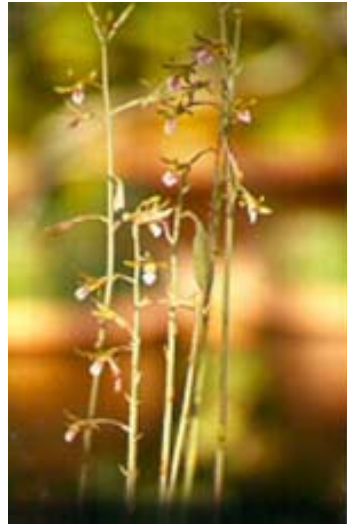

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Calanthe cardioglossa* Schltr.
 ชื่อพื้นเมือง เอื้องเหลียม
 แหล่งที่พบ ทุกภาค อุบลราชธานี (ช่องเม็ก อ. สีรินทร)
 ช่วงเวลาออกดอก พฤศจิกายน - กุมภาพันธ์
 (มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี :
 ออกดอก ธันวาคม - กุมภาพันธ์)

ชื่อวิทยาศาสตร์
ชื่อพื้นเมือง
แหล่งที่พบ
ช่วงเวลาออกดอก

Eulophia graminea Lindl.
ช้างผสมไขลง
ทุกภาค อุบลราชธานี (ช่องเม็ก อ. สีรินทร)
มกราคม - พฤษภาคม

ชื่อวิทยาศาสตร์
ชื่อพื้นเมือง
แหล่งที่พบ
ช่วงเวลาออกดอก

Habenaria dentata (Sw.) Schltr.
นางอันน้อย
ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย)
สิงหาคม - กันยายน
(ที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี : ออกดอก
กรกฎาคม- กันยายน)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Habenaria rhodocheila* Hance
 ชื่อพื้นเมือง ลิ่นมังกร
 แหล่งที่พบ ศรีสะเกษ ภูพาน
 อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย)
 ช่วงเวลาออกดอก มิถุนายน - ตุลาคม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Spathoglottis eburnea*
 ชื่อพื้นเมือง ขาวพิศมร
 แหล่งที่พบ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย)
 ช่วงเวลาออกดอก สิงหาคม - ตุลาคม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Spathoglottis affinis* de Vriese
 ชื่อพื้นเมือง เหลืองพิศมร
 แหล่งที่พบ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย)
 ช่วงเวลาออกดอก สิงหาคม - ธันวาคม
 (ที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี : ออกดอก
 กันยายน - ธันวาคม)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Spathoglottis plicata* Bl.
 ชื่อพื้นเมือง เอื้องดิน ว่านจุก
 แหล่งที่พบ ภาคใต้ ภาคตะวันออก อุบลราชธานี
 (อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย)
 ช่วงเวลาออกดอก สิงหาคม - พฤศจิกายน
 (ที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี :
 ออกดอกตลอดทั้งปี)

กล้วยไม้กึ่งดิน

กล้วยไม้กึ่งดิน (semi-terrestrial orchids) กล้วยไม้กึ่งดินนี้ไม่มีหัวอวบน้ำเหมือนอย่างกล้วยไม้ดิน แต่ยังคงมีรากซึ่งมีลักษณะอวบน้ำ สามารถเก็บสะสมน้ำได้ดีพอใช้ ส่วนใหญ่มักจะพบกล้วยไม้ประเภทนี้ในไม้ผุ ๆ ที่ตกทับถมกันอยู่ตามซอกหินซึ่งใบไม้เหล่านี้จะไปรังกว่าดินธรรมดา ตัวอย่างของกล้วยไม้ในกลุ่มนี้ เช่นกล้วยไม้สกุลรองเท้านารี (*Paphiopedilum*)

จากการสำรวจ พบกล้วยไม้รองเท้านารี 2 ชนิด วางขายที่ช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

ชื่อวิทยาศาสตร์

Paphiopedilum callosum (Rchb.f.) Stein

ชื่อพื้นเมือง

รองเท้านารีคางกบ

แหล่งที่พบ

ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ช่วงเวลาออกดอก

อุบลราชธานี (ช่องเม็ก อ. สิรินธร)

มีนาคม - พฤษภาคม

(ที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี :

ออกดอก ปลายมกราคม – กรกฎาคม)

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Paphiopedilum gratrixianum</i>
	(Mast.) Guillaum
ชื่อพื้นเมือง	รองเท้านารีอินทนนท์ลาว
แหล่งที่พบ	ลาว เวียดนาม อุบลราชธานี (ช่องเม็ก อ. สีรินทร)
ช่วงเวลาออกดอก	มีนาคม - เมษายน

กล้วยไม้รากกิ่งอากาศ

กล้วยไม้รากกิ่งอากาศ (Semi-epiphytic orchids) มีระบบราก ซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติใกล้เคียงไปทางรากอากาศมาก คือ เซลล์ผิวของราก มีชั้นเซลล์ที่หนาและมีลักษณะคล้ายฟองน้ำ ผิวนอกเกลี้ยงไม่มีขน เกือบและดูดน้ำได้มาก นอกจากนี้ ยังสามารถนำน้ำไปตามเซลล์ผิว ตลอดความยาวราก มีขนาดรากเล็ก มีแขนงมาก และมีความหนาแน่นมากกว่ารากอากาศ รากมักอยู่ในวัสดุปลูกมีส่วนน้อยที่โผล่ขึ้นมารับอากาศและแสงนอกภาชนะปลูก ตัวอย่างของกล้วยไม้ใน กลุ่มนี้ได้แก่ กล้วยไม้สกุลแคทลียา (Cattleya) สกุลหวาย (Dendrobium) และ สกุล ออนซิเดียม (Oncidium) เป็นต้น

ในการสำรวจครั้งนี้พบกล้วยไม้ที่จัดอยู่ในประเภทนี้ ทั้งหมด 12 ชนิด

ชื่อวิทยาศาสตร์

ชื่อพื้นเมือง

แหล่งที่พบ

ช่วงเวลาออกดอก

Bulbophyllum blepharistes Rchb.f

สิงโตสมอหิน

ทุกภาค

อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติผาแต้ม
และอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย)

ตุลาคม - พฤศจิกายน

ชื่อวิทยาศาสตร์

ชื่อพื้นเมือง

แหล่งที่พบ

ช่วงเวลาออกดอก

Bulbophyllum tricorne Seid. & Smitin.

-

ดอยสุเทพ มุกดาหาร

อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย)

กาญจนบุรี ปราชินบุรี

มกราคม - มีนาคม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cirrhopetalum lepidum* (Bl.) Schltr. Sm.
 ชื่อพื้นเมือง สิงโตพัดแดง
 แหล่งที่พบ ทุกภาค
 ฤดูกาลออกดอก อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติ ภูจองนายอย)
 สิงหาคม - ธันวาคม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Coelogyne lentiginosa* Lindl.
 ชื่อพื้นเมือง เอื้องเทียน
 แหล่งที่พบ ภาคเหนือ กาญจนบุรี ภูกระดึง อุบลราชธานี
 (ช่องเม็ก อ. สิรินคร)
 ฤดูกาลออกดอก ตุลาคม - มกราคม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Coelogyne trinervis* Lindl.
 ชื่อพื้นเมือง สีเทียงลำซิด เอื้องหมาก
 แหล่งที่พบ ทุกภาค
 ฤดูกาลบาน (อุทยานแห่งชาติผาแต้ม)
 ช่วงเวลาออกดอก ตุลาคม - พฤศจิกายน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cymbidium aloifolium* (L.) Sw.
 ชื่อพื้นเมือง กาเรการ์อ่อน เอื้องดำขาว เอื้องปากเปิด
 แหล่งที่พบ กล้วยหางไหล
 ทุกภาค
 ฤดูกาลบาน (อุทยานแห่งชาติผาแต้ม)
 ช่วงเวลาออกดอก มีนาคม - เมษายน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Dendrobium courii Guill.

ชื่อพื้นเมือง

เอื้องดอกมะขาม

แหล่งที่พบ

กระจายทั่วไป ยกเว้นภาคใต้
อุบลราชธานี (ช่องเม็ก อ.สิรินธร)

ช่วงเวลาออกดอก

เมษายน - พฤษภาคม
(ที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี :
ออกดอก พฤษภาคม - มิถุนายน)

ชื่อวิทยาศาสตร์

Dendrobium ellipsophyllum Tang & Wang

ชื่อพื้นเมือง

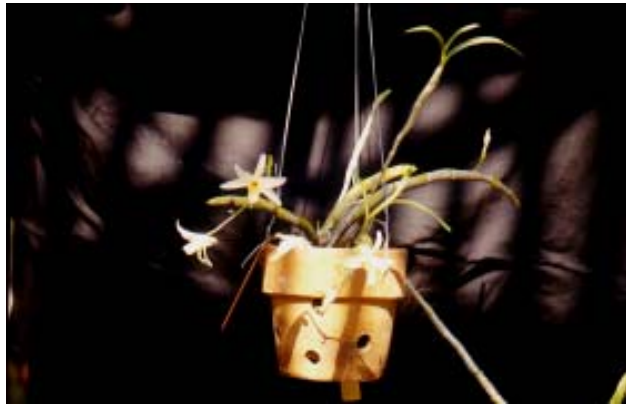
เอื้องทอง

แหล่งที่พบ

ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย)
ภาคใต้

ช่วงเวลาออกดอก

สิงหาคม - ตุลาคม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dendrobium heterocarpum* Lindl.
 ชื่อพื้นเมือง เอื้องสีตาล
 แหล่งที่พบ ภาคเหนือ นครราชสีมา อุบลราชธานี
 (ช่องเม็ก อ. สีรินธร)
 ช่วงเวลาออกดอก ธันวาคม - มีนาคม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dendrobium leonis* (Lindl.) Rchb.f.
 ชื่อพื้นเมือง ตะขบใหญ่
 แหล่งที่พบ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติผาแต้ม)
 ช่วงเวลาออกดอก ตลอดปี

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dendrobium nathanielis* Rchb.f.
 ชื่อพื้นเมือง เกล็ดน้่ม
 แหล่งที่พบ ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย และอุทยานแห่งชาติผาแต้ม)
 ช่วงเวลาออกดอก มีนาคม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Eria albidotomentosa* (Bl.)Lindl.
 ชื่อพื้นเมือง เอื้องบายศรี
 แหล่งที่พบ หนองคาย ภูกระดึง - เลย อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติผาแต้ม และอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย) ศรีสะเกษ เขาพระวิหาร ตราด จันทบุรี ภาคใต้
 ช่วงเวลาออกดอก สิงหาคม – กันยายน (ที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี : ออกดอก ธันวาคม-กุมภาพันธ์)

กล้วยไม้รากอากาศ

กล้วยไม้รากอากาศ (epiphytic orchids) กล้วยไม้ที่มีระบบราก เป็นรากอากาศอย่างแท้จริงนั้นมีรากใหญ่ แขนงรากหยาบ เซลล์ผิวทำหน้าที่ดูดน้ำ เก็บน้ำ และนำน้ำไปตามรากได้ดี รากประเภทนี้ชอบยื่นออกนอกภาชนะปลูก หรือ สิ่งที่เขาะ รากประเภทนี้ชอบสภาพโปร่ง ไม่ชอบอยู่ในสภาพชื้นแฉะ ในบางครั้งรากมีสีเขียว ของคลอโรฟิลล์อย่างเห็นได้ชัด แสดงว่า รากประเภทนี้สามารถสังเคราะห์แสงได้ด้วยตัวอย่างของกล้วยไม้ในกลุ่มนี้ เช่น กล้วยไม้สกุล กุหลาบ (Aerides) กล้วยไม้สกุลแวนดา (Vanda) กล้วยไม้สกุลซาง (Rhynchostylis) เป็นต้น

ในการสำรวจครั้งนี้พบกล้วยไม้รากอากาศทั้งหมด 9 ชนิด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Acampe papillosa (Lindl.)Lindl.

ชื่อพื้นเมือง

เอื้องตีนตุ๊กแก ช้างสารภีน้อย

แหล่งที่พบ

ภาคเหนือ ภาคตะวันออก

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อุบลราชธานี
(ช่องเม็ก อ. สิรินคร) กาญจนบุรี

ช่วงเวลาออกดอก

ธันวาคม - กุมภาพันธ์

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Acampe rigida* (Buch.-Ham.ex J.E.Sm.)
 Hunt.
 ชื่อพื้นเมือง ช้างสารภี เอื้องเจ็ดปอย
 แหล่งที่พบ เชียงใหม่ ภูพาน อุบลราชธานี
 (ช่องเม็ก อ.สิรินธร) เขาเต่า ตะรุเตา
 ช่วงเวลาออกดอก ตุลาคม - มกราคม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Aerides multiflora* Roxb.
 ชื่อพื้นเมือง เอื้องกุหลาบมาลัยแดง
 แหล่งที่พบ ทั่วประเทศ อุบลราชธานี
 (ช่องเม็ก อ.สิรินธร)
 ช่วงเวลาออกดอก เมษายน - พฤษภาคม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Chilochista lunifera*(Rchb.f.)J.J. Sm.
 ชื่อพื้นเมือง พญาไร้ใบ
 แหล่งที่พบ ภาคเหนือ อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติ
 ภูจองนายอย)
 ช่วงเวลาออกดอก มีนาคม - พฤษภาคม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cleisostoma* sp.
 ชื่อพื้นเมือง -
 แหล่งที่พบ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติผาแต้ม
 และอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย)
 ช่วงเวลาออกดอก ตุลาคม - พฤศจิกายน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cleisomeria lanatum* (Lindl.) ex G.Don
 ชื่อพื้นเมือง -
 แหล่งที่พบ ดอยสุเทพ ฝาง จันทบุรี กระบี่
 อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติผาแต้ม)
 ช่วงเวลาออกดอก สิงหาคม - กันยายน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Doritis pulcherrima* Var. *Buyssoniana*
 ชื่อพื้นเมือง แดงอุบล
 แหล่งที่พบ อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติผาแต้ม
 และอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย)
 อุตรธานี หนองคาย
 ช่วงเวลาออกดอก กรกฎาคม - พฤศจิกายน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Pelatantheria ctenoglossa* Ridl.
 ชื่อพื้นเมือง -
 แหล่งที่พบ แม่ฮ่องสอน จันทบุรี อุบลราชธานี
 (ชองเม็ก อ. สิรินคร)
 ช่วงเวลาออกดอก สิงหาคม - กันยายน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Vandopsis lissochiloides* (Gaud.) Pfitz.
 ชื่อพื้นเมือง เขาพระวิหาร
 แหล่งที่พบ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 อุบลราชธานี (อุทยานแห่งชาติผาแต้ม
 และอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย)
 ช่วงเวลาออกดอก กรกฎาคม - สิงหาคม

ไม้ยืนต้น

ไม้ยืนต้นเป็นพรรณไม้ที่มีลำต้นใหญ่ มีความสูงประมาณ 6 ม. เจริญเติบโตตั้งตรงขึ้นไปเป็นอิสระไม่อาศัยพาดพิงวัสดุอื่นในการเจริญ และมีการแตกกิ่งก้านสาขาแผ่ทางด้านบนของต้นในระดับสูง มีอายุมากกว่า 1 ปี และมักจะมีเนื้อไม้ ซึ่งอาจจะเป็นเนื้อไม้อ่อนหรือเนื้อไม้ แข็งก็ได้ มีรูปทรงแตกต่างกัน

ในการสำรวจครั้งนี้ได้บันทึกลักษณะ และถ่ายภาพไว้ทั้งหมด 6 ชนิด

มะกอกเลื่อม

Canarium kerrii Craib.

ชื่อวงศ์ BURSERACEAE

ชื่ออื่น มะกอกเกลื่อน มะกั้ม มะเลื่อม หมากเหลื่อม โมกเลื่อม ซาลัก มะกอกเลือด

เป็นไม้ยืนต้น สูง 10-20 ม. เปลือกสีน้ำตาลมียางขาว ใบ เป็นใบประกอบมี 2-5 คู่ รูปหอกปลายแหลมโคนเบี้ยว มีติ่งหู หลังใบมีขนเล็กน้อย ดอก เป็นช่อออกตามง่ามใบ ผล รูปไข่ ยาว 3-4 ซม. ขั้วมีกลีบรองดอกติดอยู่ ออกเป็นช่อ ๆ ละ 1-4 ผล ขึ้นตามป่าดงดิบแล้งทั่วไป ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด

สรรพคุณ ผล มีรสฝาดเปรี้ยว แก้ไอ ขับเสมหะ แก่น มีรสเผ็ดร้อน แก้โลหิตระดูพิการ แก้ประดง ยางมีรสฝาด ทาแก้เม็ดผื่นคัน ใช้เป็นเครื่องหอม

กันเกรา

Fagraea fragrans Roxb.

ชื่อวงศ์ POTALIACEAE

ชื่ออื่น ตำเสา ทำเสา มันปลา

ไม้ยืนต้น สูง 10-15 เมตร ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปวงรีกว้าง 4-6 ซม. ยาว 8-12 ซม. แผ่นใบบางแต่เหนียว ดอก ดอกเป็นช่อที่ปลายกิ่งและซอกใบตอนปลายกิ่ง เมื่อเริ่มบานกลีบ ดอกสีขาว ต่อมา เปลี่ยนเป็นสีเหลือง กลิ่นหอม ผล เป็นผลสด กลมสีแดง

สรรพคุณ ใช้ใบแก้ไข้จับสั่น บำรุงธาตุ แก้หืดและรักษาโรคผิวหนังพุพอง พบว่าใบและผลมีแอลคาลอยด์ชื่อ gentianine มีฤทธิ์แก้ปวด แต่ไม่มีฤทธิ์ต้านเชื้อมาลาเรีย แก่นมีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญของเชื้อ มาลาเรียชนิดฟิลิฟารัมในหลอดทดลอง

ตะเคียนทอง

Hopea odorata Roxb.

ชื่อวงศ์ DIPTEROCARPACEAE

ชื่ออื่น ตะเคียน ตะเคียนใหญ่ แคน กะกั โกกั จะเคียน ไพร

เป็นไม้ยืนต้นสูง 20 – 40 ม. เปลือกต้นสีน้ำตาลดำ แก่นสีน้ำตาล เหลือง ใบ เดี่ยว รูปหอก ดอก ช่อเล็ก สีขาวหอม ออกตามง่ามใบ ผล รูปไข่ยาว 1 ซม. มีปีกรูปพาย ปีกยาว 2 ปีก และปีกสั้น 3 ปีก มีเส้นยาวตามบนปีก เกิดตามป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณทั่วไป

สรรพคุณ เนื้อไม้ มีรสฝาดเมา มีฤทธิ์เป็นยาปฏิชีวนะ แก้อักเสบ ห้ามเลือด เปลือก มีรสฝาด สมานแผล แก้บิดมูกเลือด แก้ลงแดง แก้เหงือกอักเสบ ฆ่าเชื้อโรคในปาก

เปื่อยเลือด

Terminalia mucronata Craib & Hutchinson

ชื่อวงศ์ COMBRETACEAE

ชื่ออื่น ตะแบกเลือด มะเกลือเลือดโคะกาง เปี้ย ปราบดำเดียว เปื่อยบัง เปื่อยบี เปื่อยสะแอน มะกาเถื่อน

เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ผลัดใบ เปลือกล่อนเป็นแผ่นๆ สับดูจะพบยางสีแดงไหลออกมา คล้ายเลือด ใบ เดี่ยวกลมรีปลายมนโต ดอก ช่อออกตามง่ามใบ ผล รูปผลอมกลม หัวท้ายแหลม มีครีบออกสองข้างรูหัวใจ สีน้ำตาลเข้ม เกิดตามป่าเบญจพรรณทั่วไป ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด

สรรพคุณ เปลือกมีรสฝาด แก้บิดมูกเลือด แก้ท้องร่วง แก้ลงท้อง แก้ปวดท้อง บิดธาตุ สมานแผล แก้อุจจาระ ธาตุพิการ เนื้อแก่น มีรสขมปร่า แก้โรคโลหิตจาง ขับระดู แก้กษัย บำรุงกำลัง แก้อาตุพิการ

กระบก

Irvingia malayana Oliv. ex A. Benn.

ชื่อวงศ์ IXONANTHACEAE

ชื่ออื่น บก หลักกาย หมากบ (อีสาน) กระบก จะบก หมักหมื่น มะมื่น เป็นต้นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ใบ เดี่ยวรูปไข่สีเขียวเข้ม ผลกลมเล็กกว่าไข่ไก่เล็กน้อย เมล็ด โตรูปไข่เปลือกเมล็ดแข็ง เนื้อในเมล็ดสีขาวรับประทานได้ เกิดตามป่าดงดิบ และป่าเบญจพรรณทั่วไป ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด

สรรพคุณ เนื้อในเมล็ดมีรสมันร้อน บำรุงเส้นเอ็น บำรุงไขข้อ แก้ข้อขัด บำรุงไต ฆ่าพยาธิในท้อง

รักน้ำเกลี้ยง

Melanorrhoea laccifera Pierre.

ชื่อวงศ์ ANACARDIACEAE

เป็นไม้ยืนต้นขนาดย่อม เปลือกเรียบสีน้ำตาลเทาขาว ใบเดี่ยวรูปไข่หัวท้ายแหลม คล้ายต้นมะม่วงหิมพานต์ แต่ต้นตั้งตรง และสูงชลุดกว่า ทั้งต้นมีพิษแรง คนที่แพ้เมื่อถูกไธจากต้นรักจะเป็นผื่นคัน ปวดแสบปวดร้อนมาก

ไม้พุ่ม

ไม้พุ่มเป็นพันธุ์ไม้ชนิดที่มีเนื้อไม้ มีความสูงไม่เกิน 6 เมตร มีหลายลำต้นที่แยกจากดิน หรือมีการแตกกิ่งก้านสาขาในระดับใกล้ผิวดิน ทำให้ดูเป็นกอหรือเป็นพุ่ม มีอายุมากกว่า 1 ปี

ในการสำรวจครั้งนี้ได้บันทึกลักษณะและถ่ายภาพไว้ทั้งหมด 5 ชนิด

หนามแท่ง

Randia tomentosa Hook.f.

ชื่อวงศ์ RUBIACEAE

ชื่ออื่น เค็ดัด ตะเค็ดัด หนามเค็ดัด หนามแท่ง เค็ดัดทุ่ง ระวังียง เป็นไม้พุ่มขนาดย่อม ลำต้นและกิ่งก้าน ทรงกระบอก กิ่งแตก ออกเกือบขนานกับพื้น ตามกิ่งก้าน และลำต้น มีหนามแหลมยาว ราว 1-2 นิ้ว ออกเป็นคู่ตรงข้ามกัน ใบ รูปไข่กลับปลายมน มีขนอ่อนปกคลุมตลอดใบ เมื่อต้นสูงราว 2 ม. จะมีลักษณะยอดบิดคดไปมา คล้าย ไม้บอนไซ พุ่มยอดรูปปลายตัด เกิดตามป่าดิบ และป่าแล้งทั่วไป หนามแท่งมีอยู่สองชนิด คือ หนามแท่งดำ กับหนามแท่งขาว หนามแท่งดำ ปลายหนาม จะมีสีดำ และหนามแท่งขาว ปลายหนาม จะมีสีขาวหรือแดง

สรรพคุณ ทั้งต้น มีรสเฝื่อนเล็กน้อย ปฏุงยา รักษาโรคเบาหวาน วัณโรคและแก้โรคมะเร็งต่าง ๆ เช่น มะเร็งตับ และมะเร็งในกระดุก

สนทราย

Baeckia frutescens Linn.

ชื่อวงศ์ MYRTACEAE

ชื่ออื่น สนเทศ สนทราย ก้านถิ่นแดง สนนา สนหอม

ลักษณะเป็นไม้ยืนต้น ทรงพุ่มโปร่งมีแขนงมาก ระวังระยง กิ่งก้านมีกลิ่นหอม มีความสูง 2-3 ม. ใบ เป็นรูปใบเข็ม ยาวประมาณ 1 ซม.

สรรพคุณ ไบรสฝาดหวานเย็น ต้มดื่มแก้ไข้ แก้อ่อนในกระหายน้ำ แก้ไข้หวัด แก้ไอ

เอ็นอ้า

Melastoma villosum Lodd.

ชื่อวงศ์ MELASTOMACEAE

ชื่ออื่น โคลงเคลง เอ็นอ้า โคลงเคลง กะเร มะเร สาเหร์ เหมร เบร์
พญารากขาว

เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงราว 1 ม. ลำต้นกลม แตกกิ่งก้านสาขามาก
กิ่ง เล็กเรียว ใบ เดี่ยวรูปหอก ปลายแหลมมีเส้นใบตามยาว 3 เส้น มีขน
สั้น ๆ ปกคลุมหนาแข็งเล็กน้อย สีเขียวอมเหลือง ท้องใบสีอ่อน ดอก
สีชมพูม่วง มี 5 กลีบ เกสรสีเหลือง ผล เล็กกลมรูปถ้วย มีขนปกคลุม
เมล็ดเล็กละเอียด ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด

สรรพคุณ ราก มีรสขม บำรุงธาตุ เจริญอาหาร บำรุงกำลัง แก้อ่อนเพลีย
ชูกำลัง บำรุงตับไตและดี ประโยชน์รักษาและเพิ่มภูมิคุ้มกันโรค

เหมือดแอ

Memecylon scutellatum Naud.

ชื่อวงศ์ MELASTOMACEAE

ชื่ออื่น เหมือดจี้ เหมือดฟอง พะงาด พลองขึ้นก

เป็นไม้ยืนต้นทรงพุ่มขนาดเล็ก สูง 1-2 ม. เปลือกสีน้ำตาล
ใบ ขนาดเล็กรูปไข่ ปลายและโคนแหลมเล็กน้อย หนา ผิวและขอบ
เรียบมัน สีเขียวเข้ม ท้องใบสีเขียวอมเหลือง กว้างประมาณ 2.5 ซม.
ยาว ประมาณ 3.75 ซม. ดอก มีขนาดเล็ก สีขาวนวลก้านสั้น ๆ
ออกตาม กิ่งก้านเรียงเป็นแถว ผล กลมโตกว่าเมล็ดพริกไทยเล็กน้อย
มีก้น เหมือนกันถ้วย เกิดอยู่ตามป่าละเมาะ ป่าแล้งทั่วไป ขยายพันธุ์
ด้วยเมล็ด

สรรพคุณ ใบมีรสสุขุม (ฝาดขมเผื่อนหอม) ประโยชน์แก้ไฟไหม้ น้ำ
ร้อนลวก ไม่ทำให้เกิดแผลเป็น ดับพิษปวดแสบปวดร้อน เนื้อไม้ ราก
มีรสสุขุม ฝนหรือต้มดื่ม แก้ไข้ ถอนพิษผิดสำแดง ดับพิษร้อน แก้ไข้
ไข้หัดและดับพิษภายในต่าง ๆ

หัสศุณเทศ

Holarrhena curtisii King & Gamble

ชื่อวงศ์ APOCYNACEAE

ชื่ออื่น พุดทุ่ง ถั่วหนู หัสศุณใหญ่ พุดน้ำ สรรพคุณ

เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงประมาณ 2-4 ฟุต ลำต้น กลม ตั้งตรงกิ่งก้านน้อยเปลือกต้นสีน้ำตาลดำ ใบ เดี่ยวรูปหอก ปลายแหลม เนื้อหนา ดอก ช่อกลีบสีขาวหนา ผล เป็นฝักกลมยาว เกิดตาม ที่รกร้างว่างเปล่า ที่ลุ่มชื้นแฉะทั่วไป ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด สรรพคุณ ตนและราก มีรสขม ขับเลือดและหนองให้ตก ขับลม กระจายเลือดลม ขับพยาธิ

ไม้คลุมดิน

ไม้คลุมดินเป็นพันธุ์ไม้ที่มีพุ่มเตี้ย สูงประมาณ 0.30 ม. ลักษณะการเจริญของพุ่มต้นค่อนข้างเลื้อย สามารถปกคลุมพื้นดินได้ดีและรวดเร็ว มีอายุอยู่ได้นาน ต้องการการดูแลรักษาไม่มากนัก

ในการสำรวจครั้งนี้ได้บันทึกลักษณะ และถ่ายภาพไว้ทั้งหมด 6 ชนิด

ดอกดินแดง

Aeginetia indica Linn.

ชื่อวงศ์ OROBANCHACEAE

ชื่ออื่น ขาวก้านกยูง ซอชวย สบแล้ง กะเป็เส้ หญ้าดอกขอ ปากจะเข้ เพาะลาพอ

ไม้ล้มลุก ลำต้น อยู่ใต้ดินขนาดเล็กเป็นพืชอาศัยอยู่กับรากไม้ ใบ เป็นเกล็ดขนาดเล็กอยู่ที่โคนกอ สังเกตได้ยากออกเรียงสลับ หรือตรงข้าม รูปคล้ายสามเหลี่ยม ดอก ผุดจากส่วนลำต้นใต้ดิน 1-3 ดอก ต่อเหง้า ก้านดอกตรงยาว 10-25 ซม. ดอกมีลักษณะเป็นถ้วยคว่ำ สีม่วงแดงผิวเกลี้ยงเป็นมัน กลีบรองดอกเป็นประกบกับหุ้มโคนดอก สีม่วงอมชมพู สีอ่อนกว่ากลีบดอก

ประโยชน์ ดอกแห้งหรือดอกสด นำมาสกัดน้ำ ใช้เป็นสีผสมอาหาร ให้สีม่วง

ว่านดอกดินขาว

Balanophora latisejala Lec.

ชื่อวงศ์ BALANOPHORACEAE

ชื่ออื่น กากหมาก

ลำต้น เป็นก้อนขรุขระใต้ดิน ขนาด 2 - 3 ซม. ใบ เป็นใบเดี่ยวขนาดเล็ก ออกตรงข้าม 3-6 คู่ ดอก ออกเป็นช่อ สีเหลืองอ่อน เพศผู้และเพศเมียอยู่แยกต้น ช่อแก่จะส่งก้านขึ้นเหนือผิวดิน เป็นกลุ่ม หรือเป็นกระจุก ช่อดอกเพศผู้ เป็นแกนยาว หรือรูปไข่แกมรี กว้าง 2 - 6 ซม. ยาว 3 - 10 ซม. ช่อดอกเพศเมีย รูปรีหรือรูปไข่กลับ สีน้ำตาลถึง สีน้ำตาลอมแดง กว้าง 1 - 4 ซม. ยาว 1 - 6 ซม. ดอกเล็กละเอียด จำนวนมาก อยู่ชิดติดกันแน่น

บีโกเนีย

Begonia spp.

ชื่อวงศ์ BEGONIACEAE

ลักษณะเป็นไม้ต้นเดี่ยว ใบ เป็นใบเดี่ยวออกสลับรูปร่าง ขนาด สีต่างกันในแต่ละพันธุ์ ใบมีลักษณะเบี้ยว คือแผ่นใบทั้งสองข้างไม่เท่ากัน ใบเกิดเวียนรอบต้น ออกดอกเป็นช่อแทงทะลุชอกใบ ช่อดอกตัวผู้แยกจากช่อดอกตัวเมีย แต่อยู่บนต้นเดียวกัน ดอกตัวเมียมีรังไข่ที่โป่งออกเป็นปีกสามแฉกที่โคนดอก

บีโกเนีย แบ่งออกเป็น 3 ชนิด โดยอาศัยรูปร่างของรากหรือ ลำต้นเป็นหลักดังนี้คือ

1. บีโกเนียชนิดที่มีรากฝอย (Fibrous-rooted begonia) มีใบสีเขียวและสีน้ำตาลเป็นมัน ดอกออกเป็นช่อ มีทั้งสีขาว สีชมพู สีแดง และสองสี เช่นขาวขอบแดง
2. บีโกเนียชนิดที่มีเหง้า (Rhizomatous begonia) ส่วนมากเป็นบีโกเนียที่ปลูกประดับใบ ใบมีสีเขียว มีหลายแบบ เช่น รูปใบกลม รูปหัวใจ มีกลีบดอกชั้นเดียว
3. บีโกเนียชนิดที่มีหัว (Tuberous begonia) ดอกมีขนาดใหญ่ มีทั้งดอกชั้นเดียว และดอกซ้อน

โตไม่รู้ล้ม

Elephantopus scaber Linn.

ชื่อวงศ์ COMPOSITAE

ชื่ออื่น ขี้ไพนกุ่ม คิงไพนกุ่ม เคยโป้ หญ้าไก่นกุ่ม หญ้าปราบ หญ้าสามสิบสองหาบ ขนาดผา ขนาดมีแคลน ไข่วืด้า (แต่จิว) ชูดีตัน (จีนกลาง)

ไม้ล้มลุก ลำต้นสั้น ใบ เดี่ยว เรียงซ้อนสลับเป็นวง รูปใบขอบขนานหรือรูปหอกกลับ กว้าง 2-6 ซม. ยาว 10-25 ซม. มักแผ่ราบไปกับผิวดิน ขอบใบหยักฟันเลื่อย ท้องใบมีขนมากกว่าหลังใบ ดอกเป็นช่อ แทงออกจากกลางต้น ก้านช่อแตกแขนงดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกสีม่วง ออกเป็นกระจุก ที่ปลายก้านดอกรองรับด้วยใบประดับแข็ง ผล เป็นผลแห้ง ไม่แตก

สรรพคุณ ใช้ใบต้มน้ำกินเป็นยาขับพยาธิไส้เดือน ขับปัสสาวะและกระตุ้นกำหนด ใบและรากเป็นยาคุมกำเนิดและยาบำรุง สำหรับหญิงหลังคลอด แก้ไอ

เทียนฤ

Impatiens spp.

ชื่อวงศ์ BALSAMINACEAE

เป็นไม้ล้มลุกต้นอวบน้ำ สูง 20-40 ซม. ใบ เป็นใบเดี่ยว รูปรี โคนใบสอบ ปลายใบแหลมขอบใบหยักมน ดอก สีชมพู แกมแดง ออกเดี่ยว ๆ ตามซอกใบ กลีบรองดอก 5 กลีบ มี 1 กลีบลักษณะยาว เป็นจอย กลีบดอก 5 กลีบ มีขนาดไม่เท่ากัน พบที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย ตามบริเวณริมน้ำและที่ชุ่มชื้น ยังไม่สามารถจำแนก species ได้

เปราะป่า

Kaempferia marginata Carey.

ชื่อวงศ์ ZINGIBERACEAE

ชื่ออื่น ตูบหมูป เปราะเขา เปราะเถื่อน

เป็นไม้ล้มลุก ใบอ่อนม้วนเป็นกระบอกออกมาแล้วแผ่ราบบนหน้าดิน ต้นหนึ่งมักมีใบ 1-2 ใบ ใบ ทรงกลมโต ยาว 10-15 ซม. มีสีเขียวเข้มมีกระสีน้ำตาล ขอบเป็นสีน้ำตาล ดอก สีขาว กลีบอบบาง ขึ้นตามดินหรือเกาะตามโขดหิน ตามป่าใกล้ลำน้ำทั่วไป มีหลายชนิดเกิดตามที่ชุ่มในป่าเบญจพรรณทั่วไป

สรรพคุณ หัวมีรสเผ็ดขมจัด แก้ไข้ แก้หวัด แก้กำเดา ขับลมในลำไส้ ตำผสมกับหัวหอมสุ่มกระหม่อมเด็กแก้หวัดและกำเดา

ไม้เลื้อย

ไม้เลื้อยเป็นพันธุ์ไม้ที่มีลักษณะลำต้นที่ต้องอาศัยลำต้นยึดเหนี่ยวพาดพิงต้นไม้อื่นหรือวัสดุอื่นในการเจริญ ถ้าไม่มีสิ่งยึดเหนี่ยวก็จะเลื้อยทอดยอไปตามพื้นดิน มีการเจริญเติบโตตามความยาวมากกว่าทางด้านข้าง

ในการสำรวจครั้งนี้ได้บันทึกลักษณะและถ่ายภาพไว้ทั้งหมด 1 ชนิด

น้ำเต้าลม

Nepenthes ssp.

ชื่อวงศ์ NEPENTHACEAE

เป็นไม้เลื้อย ทอดยาวได้ถึง 7 ม. ลำต้น สีเขียว ใบรูปขอบขนาน ปลายใบมน ใบสีเขียวเป็นมัน เมื่อแก่มีจุดแดงประมีขนาดยาว 20 - 30 ซม. กว้าง 5 ซม. เส้นกลางใบสีแดงยาวยื่นออกมาเป็นรูปกระบองจับแมลง มีสีเขียว เขียวจุดแดง เขียวปนน้ำตาลแดง ตัวกระบองมีสัน 2 สัน กระบองยาว 12 - 15 ซม. ปากกระบองกว้าง 2.5 ซม. ยาว 3.0 ซม. ปากกระบองมีสีเขียว และเปลี่ยนเป็นสีแดง เมื่อแก่จัด

บรรณานุกรม

- กองควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร. 2540. คู่มือจำแนกกล้วยไม้ไทย. มีเดียเพรส, กรุงเทพฯ. 162 น.
- คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2535. สมุนไพรสวนสิริรุกษชาติ. อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, กรุงเทพฯ. 257 น.
- คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2539. สยามไภษัชยพฤกษ์ : ภูมิปัญญาของชาติ. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, กรุงเทพฯ. 272 น.
- ดวงดาว สุวรรณรังษี. 2540. บันทึกธรรมชาติกล้วยไม้ไทย. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, กรุงเทพฯ. 119 น.
- ระพี สาคริก. 2517. การเพาะปลูกกล้วยไม้ในสภาพแวดล้อมของประเทศไทย. ชวนพิมพ์, กรุงเทพฯ. 866 น.
- วุฒิ วุฒิธรรมเวช. 2540. รวมอนุรักษ์มรดกไทย สารานุกรมสมุนไพร รวมหลักเภสัชกรรมไทย สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ. 618 น.
- วีระชัย ณ นคร. 2539. สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เล่ม 1 องค์การสวนพฤกษศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรื. โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, กรุงเทพฯ. 122 น.
- วีระชัย ณ นคร. 2539. สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เล่ม 2 องค์การสวนพฤกษศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรื. โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, กรุงเทพฯ. 153 น.

- วีระชัย ณ นคร. 2539. สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เล่ม 3 องค์การสวนพฤกษศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรื. โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, กรุงเทพฯ. 155 น.
- วีระชัย ณ นคร. 2540. สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เล่ม 4 องค์การสวนพฤกษศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรื. โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, กรุงเทพฯ. 156 น.
- สมจิต โยธะคง. 2540. วัสดุพืชพรรณในการจัดภูมิทัศน์. รวมสาส์น (1977), กรุงเทพฯ. 265 น.
- อุไร จิรมงคลดาว. 2541. กล้วยไม้รองเท้านารี. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, กรุงเทพฯ. 224 น.
- Vaddhanaphuti, N. 1997. A Field Guide to the Wild Orchids of Thailand, Chiang Mai: Silkworm Books. 158 pp.